

DEVELOPING CONSCIENTIOUSNESS IN ADOLESCENTS

Maria Pleșca

Assoc., Prof., PhD, Prof. PhD, "Ion Creangă", Pedagogical State University, Chișinău, Republic of Moldova

Abstract: This article explores the development of conscientiousness in adolescents. Conscientiousness is a vital component of social consciousness and a key social relationship, acting as a fundamental mechanism for regulating human behavior. In teenagers, this quality manifests through attributes like kindness, honesty, humanity, altruism, empathy, a collectivist spirit, responsiveness, and a willingness to offer mutual aid. Given their limited life experience, systematic education is crucial for fostering conscientiousness and addressing negative tendencies. Intellectual growth, physical well-being, and willpower achieve positive social significance only when paired with well-developed conscientiousness.

Experimental findings show that adolescents with high conscientiousness tend to prioritize developing qualities such as love for people, mutual respect, sensitivity, sincerity, and empathy. Conversely, they place less emphasis on developing traits that enable rapid and accurate situation assessment, sound decision-making, or effective forecasting of outcomes.

On the other hand, adolescents with low conscientiousness are more inclined to develop qualities like purposefulness, resilience, perseverance, determination, and self-control. They also lean towards independence, initiative, work capacity, organizational skills, and foresight. Among this group, the least pronounced development is in qualities contributing to the rapid and accurate assessment of situations, particularly the ability to predict how a situation will evolve. Similarly, the development of modesty, altruism, and demandingness is less evident in this group.

Keywords: conscientiousness, adolescence, value orientations, personal values, development.

Introducere

Necesitatea studierii conceptului de conștiinciozitate este dictată de relevanța sa incontestabilă în contextul actual. De-a lungul istoriei, societatea a manifestat un interes constant pentru această virtute, exemplul Greciei Antice, unde se promova o educație holistică ce integra aspecte mentale, morale, estetice și fizice, fiind elocvent [4]. Societatea modernă se confruntă cu o criză sistemică, ale cărei ramificații sunt vizibile mai ales în sfera spirituală și morală. Într-un astfel de context, formarea conștiinciozității devine esențială pentru dezvoltarea indivizilor capabili să navigheze complexitatea deciziilor, să anticipeze consecințele și să colaboreze eficient. Societatea necesită indivizi proactivi, cu un simț dezvoltat al conștiinciozității, capabili să acționeze autonom și responsabil.

Un rol esențial în cultivarea conștiinciozității la adolescenți revine mediului școlar. Activitățile didactice, fiind intenționate și integrate, oferă un cadru propice pentru socializarea copilului și extinderea cercului său social, contribuind la conștientizarea normelor morale [1]. Conștiinciozitatea include următoarele elemente cheie: cunoașterea celuilalt și a intereselor sale; o înțelegere profundă a perspectivelor și nevoilor celorlalți, bunăvoința și încrederea; recunoașterea intențiilor pozitive și credința în buna-credință a acțiunilor interumane, coerența intereselor; armonizarea intereselor individuale cu cele colective, subordonându-le binelui comun [2].

Conștiinciozitatea reprezintă o formă specifică de conștiință socială și un tip de relație socială, constituind un mecanism fundamental de reglementare a comportamentelor umane. Aceasta este fundamentată pe un sistem de principii interne, bazate pe valori umaniste, precum bunătatea, respectul, justiția, decența, onestitatea, simpatia și disponibilitatea de a oferi ajutor. Nucleul și indicatorul conștiinciozității unei persoane îl constituie atitudinea sa față de semenii,

față de natură și față de sine [5]. Din perspectiva umanistă, această atitudine se manifestă prin simpatie, empatie, receptivitate și bunătate. Conștiinciozitatea este o proprietate stabilă a personalității, manifestându-se consecvent în diverse situații și reflectând dorința individului de a respecta normele morale.

La adolescenți, conștiinciozitatea se concretizează prin calități precum bunătatea, onestitatea, umanitatea, altruismul, empatia, spiritul colectiv, receptivitatea și disponibilitatea de a oferi ajutor reciproc. Având în vedere experiența personală limitată a adolescenților, este imperios necesară o educație sistematică care să vizeze formarea conștiinciozității și depășirea trăsăturilor negative [3]. Dezvoltarea intelectuală, perfecțiunea fizică și voința dobândesc o semnificație socială pozitivă doar în simbioză cu o conștiinciozitate bine dezvoltată. Dezvoltarea conștiinciozității ar trebui să fie integrată în principalele activități ale elevilor: în clasă, extracurriculare, extrașcolare și social utile. Ea se transformă într-o sarcină psihoeducațională, iar pentru a o rezolva, elevii, împreună cu profesorii și părinții, apelează la activități utile din punct de vedere social și semnificative din punct de vedere personal precum și discipline academice.

Socializarea și maturizarea socială în timp util a copilului se realizează prin includerea sa voluntară și fezabilă în rezolvarea problemelor comunității adulților. Conștiinciozitatea nu constă în informarea elevului cu privire la valori, ci deschide oportunități pentru un comportament social adecvat.

Conștiinciozitatea adolescentului se exprimă în proprietăți și calități ale personalității valoroase pentru societate, manifestate în relații, activități și comunicare. Profunzimea sentimentului dat, capacitatea de trăire emoțională și empatia, angoasa conștiinței, suferința și compasiunea, rușinea și simpatia vorbesc despre prezența conștiinciozității. Conștiinciozitatea se caracterizează prin maturitatea conștiinței adolescentului: capacitatea de a analiza și judeca fenomenele vieții din punctul de vedere al onestității, capacitatea de a le da o evaluare independentă; prin stabilitatea obiceiurilor și normelor pozitive de comportament, cultura relațiilor și a comunicării în condițiile colectivului; prin prezența unei voințe puternice, capacitatea de a exercita controlul moral și volitiv și autocontrolul, reglarea comportamentului. Se vede într-o poziție activă în viață, unitatea dintre cuvânt și faptă, curajul civil și determinarea în situații dificile de viață de a rămâne fideli convingerilor lor, de a fi încrezător în sine [6]. Conștiincioasă putem considera o astfel de persoană pentru care normele, regulile și cerințele acționează ca propriile sale opinii și convingeri, ca forme obișnuite de comportament. Așadar, conștiinciozitatea nu are nimic de-a face cu îndeplinirea mecanică, forțată doar de cerințele externe ale normelor și regulilor definite de societate.

Date interesante au fost obținute în studiul realizat de D.Morgan [5]. Autorul a examinat anumite caracteristici personale ale adolescenților cu conștiinciozitate înaltă și conștiinciozitate scăzută precum și motivele școlare ale acestora. Studiul a demonstrat că:

- Adolescenții cu conștiinciozitate înaltă percep o legătură între necesitatea de a obține o educație în prezent și atingerea succeselor în viitor. Aceștia sunt orientați spre obținerea de rezultate academice înalte în procesul de învățare, sunt înclinați spre auto-dezvoltare, auto-perfecționare și creativitate. Ei nu se bazează pe noroc sau întâmplare, ci își planifică pași concreți pentru a atinge rezultatul dorit.
- Adolescenții cu conștiinciozitate scăzută caută mai mult aprobarea adulților semnificativ, a prietenilor și a colegilor. Aceștia sunt mai preocupați de statutul social în grupul de referință din prezent, decât de perspectivele viitoare.

Conform autorilor, adolescenții cu conștiinciozitate scăzută pot fi, de asemenea, caracterizați ca fiind instabili emoțional, reținuți, sensibili, refractari la compromis, orientați spre muncă individuală și cu eficiență scăzută în rolul de organizatori. Ei pot fi iritabili, excitabili, critici, precauți, tăcuți, evită munca în grup și evenimentele sociale, fiind independenți de opinia majorității [6].

Adolescenții cu conștiinciozitate crescută se disting prin sociabilitate, amabilitate, empatie și atenție față de ceilalți. Ei lucrează cu plăcere în grup, sunt orientați spre situații cu semnificație socială, sunt deschiși la contacte noi și nu se tem de critici. Adolescenții din acest grup sunt stabili emoțional, reținuți și precauți, perseverând în atingerea rezultatelor propuse. Pentru ei caracteristicile definitorii sunt încrederea în sine și în cei apropiați, independența, tendința de a lua propriile decizii și de a acționa independent [7].

În cercetarea lui S.A. Serovetnikova s-a demonstrat că majoritatea covârșitoare a adolescenților prezintă orientări valorice la nivel de socializare. Doar puțin peste o cincime dintre adolescenții chestionați au orientări valorice corespunzătoare nivelului de adaptare, iar la doar 7% dintre respondenți au fost identificate orientări valorice la nivel de individualizare. De asemenea, autorul a constatat că elevii de liceu au o componentă cognitivă a orientărilor valorice deja formate, în timp ce componentele comportamentale și emoționale necesită o muncă direcționată pentru a fi dezvoltate [7].

Rezultate similare au fost obținute de L.V. Shipova și O.V. Kukharchuk. Autorii au constatat că cele mai semnificative valori pentru adolescenții care studiază în clase cu profil specializat sunt independența, dragostea și prietenii buni și loiali. De asemenea, pentru liceeni, valorile materiale au o importanță deosebită, în timp ce semnificația valorilor familiale este destul de scăzută. Autorii explică acest lucru prin orientarea spre scopurile vieții și educația ulterioară [8].

S.A. Serovetnikova a identificat particularitățile orientărilor valorice ale elevilor de liceu care învață în diferite clase de profil. Elevii de liceu cu profil tehnologic consideră puterea ca fiind cea mai importantă valoare. De asemenea, pentru ei sunt foarte importante prestigiul, statutul, controlul și conducerea altor oameni, precum și autonomia și realizările. Elevii din clasa cu profil umanitar plasează pe primul loc dorința de senzații și plăceri senzoriale. Urmează apoi bunăvoința, dorința de interacțiune pozitivă cu ceilalți și siguranța. Elevii din clasa cu profil socio-economic consideră importante valori precum faima, bunătatea, realizările, universalismul și autonomia. Această grupă de elevi este, de asemenea, orientată spre un statut social înalt și prestigiu, spre dominarea celorlalți, spre succesul personal și respectul social [7].

Metodologia cercetării

Ipoteza cercetării: am presupus că nivelul de dezvoltare a conștiinciozității la adolescenți este determinat de nivelul de dezvoltare a orientărilor valorice, care este facilitat de vârstă.

Scopul este de a determina relația dintre conștiinciozitatea și orientările valorice ale adolescenților de diferite vârste.

Obiectivele cercetării. Ținând seama de scopul și ipoteza cercetării, au fost stabilite următoarele obiective:

- determinarea gradului de dezvoltare a conștiinciozității la adolescenți din diferite grupe de vârstă;
- cercetarea orientărilor valorice la adolescenții din diferite grupe de vârstă;
- identificarea relației dintre nivelul de conștiinciozitate și orientările valorice ale adolescenților.

Metoda și studiul participanților

Studiul a implicat 296 de adolescenți: din clasele a IX-a - 87 de persoane; din clasele a X-a - 105 persoane; din clasele a XI-a - 104 persoane.

Instrumentele de cercetare

Value Orientation Questionnaire (M. Rokic). Testul diagnostic de orientare valorică Rokic, este un instrument de studiu al sistemului de valori al persoane. Acesta a fost elaborat de psihologul social american Milton Rokic și vizează identificarea ierarhiei de valori care determină comportamentul și motivația persoanei. Instrumentul include două liste de valori: terminale și instrumentale. Valorile terminale reprezintă scopurile ultime ale existenței, cum ar fi fericirea, libertatea sau securitatea. Valorile instrumentale se referă la modalitățile de atingere a acestor obiective și includ calități precum onestitatea, responsabilitatea și independența.

Tehnică *Determinarea nivelului de conștiinciozitate* (L. N.Kolmogortseva) [8] constă în 10 itemi în legătură cu care respondenții ar trebui să-și exprime gradul de acord. Validitatea rezultatelor obținute a fost confirmată prin utilizarea metodelor statistice: testul U Mann-Whitney (SPSS 26.0).

Prelucrarea și interpretarea rezultatelor

Pentru a determina nivelul de conștiinciozitate la adolescenți am utilizat tehnica *Determinarea nivelului de conștiinciozitate* (L. N.Kolmogortseva). Fig. 1 prezintă rezultatele diagnosticării conștiinciozității adolescenților. Pe baza rezultatelor obținute, putem trage următoarea concluzie: doar 17% dintre elevi și-au format conștiinciozitatea la un nivel ridicat; 44% dintre elevi au demonstrat un nivel mediu al conștiinciozității; 29% dintre elevi au un nivel sub medie conștiinciozității. Faptul că 10% dintre elevi au un nivel scăzut al conștiinciozității este alarmant.

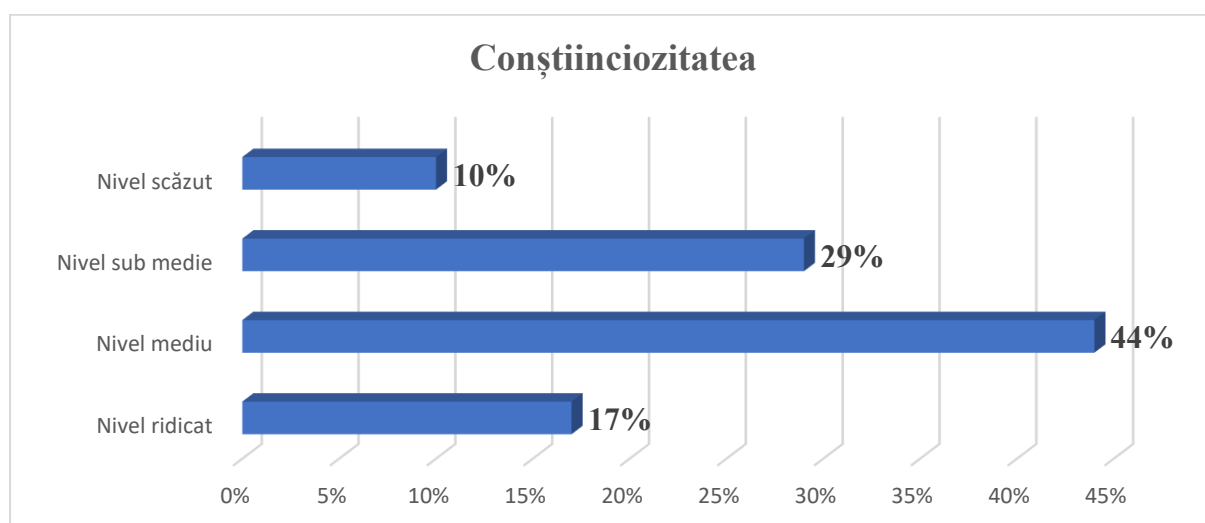

Fig.1. Frecvențele de manifestare a conștiinciozității la adolescenți

Analizând ierarhia valorilor conform metodei lui M. Rokic, am acordat atenție grupării acestora în blocuri semnificative pe diferite criterii. Am singularizat valorile concrete și abstracte, valorile de realizare profesională și viața personală. Valorile instrumentale au fost grupate în valori etice, valori ale comunicării, valori ale afacerilor; valori individualiste și conformiste, valori altruiste; valori ale afirmării de sine și valori ale acceptării celorlalți.

Studiul realizat ne permite să constatăm că 78% dintre elevii claselor a IX-a și a X au valori terminale concrete pe primul loc în ierarhia valorilor, în timp ce la 42% dintre elevii claselor a XI-a și a XII-a acestea ocupă primele rânduri, ceea ce indică necesitatea de a lucra în continuare la dezvoltarea gândirii abstracte a elevilor claselor a IX-a și a X-a pentru a forma concepte morale abstracte. La rândul său, autorealizarea profesională ocupă poziții înalte în ierarhia valorilor în rândul elevilor din clasele a X-a și a XI-a (34%), ceea ce atestă autodeterminarea lor profesională și conștientizarea valorii muncii ca sursă de existență.

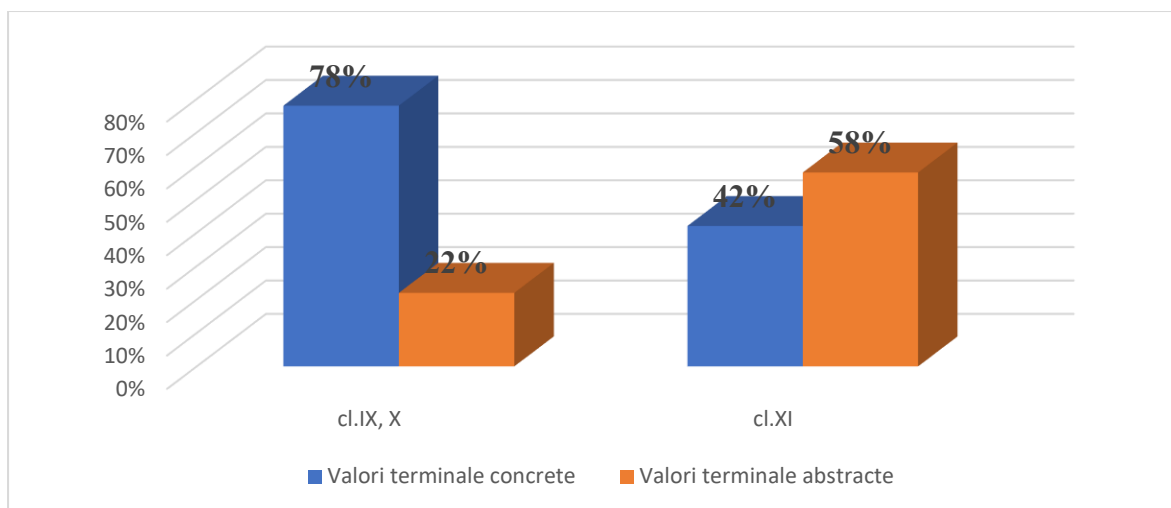

Fig 2. Frecvențele de manifestare a valorilor adolescenților

În fig.3 sunt prezentate frecvențele de manifestare a valorilor personale ale adolescenților. Cele mai înalte poziții sunt ocupate de valorile comunicării pentru 56% dintre elevi, ceea ce corespunde principalului lor tip de activitate în funcție de particularitățile psihologice ale vârstei.

Este alarmant faptul că la 29% dintre elevi predomină valori individualiste și conformiste. Astfel de elevi necesită atenția psihologului școlar și a pedagogului social. Valorile de cauză prevalează la elevii din clasele a X-a și a XI-a, mulți dintre aceștia participând la activitatea companiei școlare sau având experiență în echipele de voluntariat sau alte experiențe de muncă. Valorile etice și altruiste ocupă poziții sub medie pentru 64% dintre elevi. Aceste rezultate indică necesitatea de a continua activitatea de educare a calităților morale la elevii din clasele terminale.

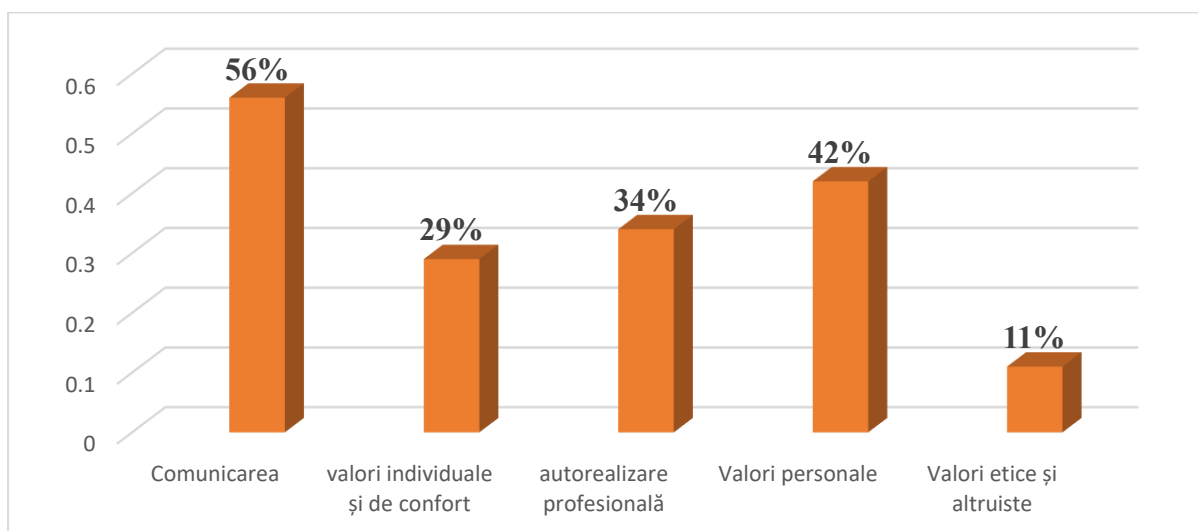

Fig 2. Frecvențele de manifestare a valorilor personale ale adolescenților

În funcție de nivelul de conștiințiozitate, am distins două grupe de elevi: cu conștiințiozitate ridicată și cu conștiințiozitate scăzută. Astfel, în grupul elevilor cu conștiințiozitate ridicată, cele mai importante valori sunt „distracție plăcută și odihnă” ($m = 5,2$ puncte), „comunicare” ($m = 4,9$ puncte) și „statut social ridicat și gestionarea oamenilor” ($m = 4,7$ puncte) și „bunăstare materială ridicată” ($m = 4,3$ puncte). Mai jos în importanță se află valori precum „sănătatea” ($m = 3,3$ puncte), „dragostea” ($m = 3,2$ puncte), „recunoașterea

și respectul oamenilor și influența asupra celorlalți” ($m = 3,1$ puncte) și „cunoașterea de lucruri noi din lume, natură și om” ($m = 3,0$ puncte).

Orientări valorice precum „căutarea și bucuria lucrurilor frumoase” ($m = 2,8$ puncte), „activitatea socială pentru a realiza schimbări pozitive în societate” ($m = 2,6$ puncte) și „ajutor și milă față de alte persoane” ($m = 2,3$ puncte) sunt cele mai puțin exprimate.

În consecință, pentru adolescenții cu conștiinciozitate ridicată, cel mai important este să se distreze și să fie într-o dispoziție bună, să poată comunica cu prietenii și să se odihnească, să se relaxeze, să asculte muzică sau să vizioneze un film, le place să viseze și să petreacă timpul fără să facă nimic. Este destul de important pentru ei să aibă mulți bani, diverse bunuri materiale, iar în viitor un loc de muncă bine plătit și, ca urmare, un venit ridicat și stabilitate materială, este de dorit să ocupe o poziție de conducere pentru a avea putere, pentru a-i influența pe ceilalți și procesele care au loc în societate. Adolescenții din acest grup nu sunt înclinați să ajute și să sprijine alte persoane, politica nu este importantă pentru ei și nu sunt interesați de operele de artă.

Pentru adolescenți cu conștiinciozitate scăzută cele mai importante valori sunt „statutul social ridicat și gestionarea oamenilor” ($m = 5,1$ puncte), „bunătatea materială ridicată” ($m = 5,0$ puncte), „comunicarea” ($m = 4,8$ puncte). Mai departe în gradul de expresie se situează orientări valorice precum „activitatea socială pentru a realiza schimbări pozitive în societate” ($m = 4,4$ puncte), „recunoașterea și respectul oamenilor și influența asupra celorlalți” ($m = 4,2$ puncte) și „învățarea de lucruri noi despre lume, natură, om” ($m = 4,2$ puncte) și „distracție plăcută și odihnă” ($m = 4,1$ puncte). Cele mai puțin semnificative valori sunt „a învăța lucruri noi despre lume, natură și om” ($m = 3,9$ puncte), „dragostea” ($m = 3,7$ puncte), „recunoașterea și respectul oamenilor” ($m = 3,1$ puncte) și „sănătatea” ($m = 3,1$ puncte).

În consecință, poziția socială prestigioasă, poziția de lider, veniturile ridicate și bunăstarea materială sunt cele mai importante pentru ei. Cel mai puțin importante pentru ei sunt dragostea și sănătatea, recunoașterea și respectul celorlalți.

Rezumând cele menționate mai sus, se poate presupune că, pentru adolescenții din ambele grupuri, comunicarea și statutul social ridicat sunt cele mai importante, iar cele mai puțin importante sunt sănătatea, dragostea, aspirația de a-i ajuta pe alții și de a se bucura de frumusețe. Pentru adolescenții cu conștiinciozitate ridicată, cea mai importantă valoare este recreerea și distracția plăcută, iar cea mai puțin importantă este activitatea socială pentru a realiza schimbări pozitive în societate. Pentru adolescenții cu conștiinciozitate scăzută, cea mai importantă valoare este bunăstarea materială.

Prelucrarea statistică a datelor obținute a relevat diferențe semnificative fiabile pentru valori precum „distracție plăcută, recreere” ($U = 534.000$, $p = 0,008$), „ajutor și milă față de alte persoane” ($U = 438.500$, $p = 0,006$), „activitatea socială pentru a realiza schimbări pozitive în societate” ($U = 404.000$, $p = 0,000$), „învățarea de lucruri noi despre lume, natură și oameni” ($U = 510.500$, $p = 0,003$) și „recunoașterea și respectarea oamenilor și influențarea altora” ($U = 408.500$, $p = 0,003$).

Nu au fost evidențiate diferențe statistice în ceea ce privește gradul de semnificație al unor orientări valorice precum „bunăstare materială ridicată”, „căutarea și bucuria lucrurilor frumoase”, „dragostea”, „statut social ridicat și gestionarea oamenilor”, „comunicare” și „sănătate”. În consecință, recreerea și petrecerea plăcută a timpului liber sunt mai importante pentru adolescenți cu conștiinciozitate scăzută, iar pentru adolescenți cu conștiinciozitate ridicată - aspirația de a-i ajuta pe ceilalți, de a învăța și de a crea ceva nou, recunoașterea și respectul din partea celorlalți, precum și activitatea socială pentru a realiza schimbări pozitive în societate.

Pe baza datelor obținute, putem presupune că adolescenți cu conștiinciozitate ridicată sunt mai înclinați să construiască relații calde, eventual de încredere, cu alte persoane și să se preocupe de bunăstarea terților. În același timp, ei nu sunt înclinați spre autodezvoltare, nu simt

nevoia de autodepășire și autoeducație. Adolescenți cu conștiinciozitate scăzută se caracterizează printr-un grad ridicat de semnificație a creativității, sunt înclinați să caute soluții non-standard la sarcini standard, să-și extindă viziunea asupra capacităților umane. Autodezvoltarea, autodepășirea, învățarea de lucruri noi pentru a-și atinge obiectivele sunt, de asemenea, destul de importante pentru ei. În același timp, ei practic nu sunt interesați de frumusețea naturii, de măreția ei, de decor, nu le pasă de atitudinea atentă față de ea.

Analiza gradului de semnificație a valorilor externe și interne în grupurile de adolescenți cu conștiinciozitate ridicată și scăzută a arătat că gradul de semnificație a valorilor externe este mai mare ($m = 4,14$ puncte și, respectiv, $m = 4,24$ puncte) decât gradul de semnificație a valorilor interne ($m = 3,38$ puncte și, respectiv, $m = 3,82$ puncte).

În consecință, pentru adolescenți cele mai importante sunt valorile adresate societății, atributele externe, al căror scop este de a dovedi celorlalți că fac parte din societate, ocupă o anumită poziție în societate.

Pentru a verifica fiabilitatea caracteristicilor relevante în ceea ce privește gradul de semnificație al valorilor adolescenților cu conștiinciozitate ridicată și scăzută, rezultatele obținute au fost supuse prelucrării statistice utilizând criteriul Mann-Whitney, care a demonstrat absența diferențelor semnificative fiabile pentru majoritatea indicatorilor. Diferențele în ceea ce privește gradul de semnificație a unor valori precum „faima, popularitatea” și „relațiile calde, griji cu oamenii” între adolescenții cu conștiinciozitate ridicată și scăzută sunt semnificative statistic la nivelul de 95% ($U = 669,500$, $p = 0,039$ și, respectiv, $U = 671,000$, $p = 0,048$).

Diferențe semnificative statistic la nivelul de 99 % au fost găsite pentru trei scale: „statut social ridicat” ($U = 587,500$, $p = 0,007$), „autodezvoltarea personalității” ($U = 584,000$, $p = 0,006$) și „creativitate” ($U = 589,000$, $p = 0,007$).

Astfel, adolescenți cu conștiinciozitate ridicată se disting printr-un grad mai ridicat de importanță a faimei și popularității, precum și a importanței construirii unor relații prietenoase cu alte persoane. Adolescenții cu conștiinciozitate ridicată le pasă mai mult de statutul lor social, de oportunitățile de autodezvoltare și autodepășire, precum și de soluționarea creativă a sarcinilor zilnice.

Datele privind gradul de semnificație al orientărilor valorice profesionale - scopuri în viață, arată că, în grupul adolescenților cu conștiinciozitate ridicată, cele mai semnificative sunt orientarea valorică spre comunicare ($m = 5,9$ puncte) și orientarea valorică spre valorile materiale ($m = 5,4$ puncte). Puțin mai puțin semnificative sunt orientarea valorică spre cunoaștere ($m = 4,1$ puncte) și orientarea valorică spre muncă ($m = 3,8$ puncte). Iar cel mai scăzut grad de semnificație este demonstrat de orientarea valorică către o activitate utilă din punct de vedere social" ($m = 3,2$ puncte).

În grupul adolescenților cu conștiinciozitate ridicată, cele mai pronunțate sunt orientările valorice către cunoaștere ($m = 6,3$ puncte). Puțin mai puțin semnificative sunt orientările valorice către muncă ($m = 5,7$ puncte) și valorile materiale ($m = 5,6$ puncte). Orientările valorice către comunicare ($m = 3,6$ puncte) și activitatea socialmente utilă ($m = 3,1$ puncte) sunt cele mai puțin exprimate.

Altfel spus, pentru adolescenții din ambele grupuri, orientările valorice către activitatea socială și politică sunt puțin importante, dar orientările valorice către valorile materiale sunt destul de importante, ceea ce indică aspirații reduse de a face muncă socială, de a se implica în activități sociale în diverse organizații etc., dar visează la salarii mari, accesorii de modă și alte atribute ale bunăstării materiale.

Adolescenții cu conștiinciozitate ridicată se caracterizează prin aspirația la comunicare, stabilirea de relații benevole, schimbul de informații în diverse sfere. Adolescenții cu conștiinciozitate scăzută se caracterizează printr-un grad ridicat de aspirație pentru autodezvoltare și autoperfecționare, pentru a învăța lucruri noi, pentru a-și îmbunătăți nivelul

intelectual, precum și orientarea către formarea competențelor unui specialist de înaltă calificare profesională, stăpânirea tuturor subtilităților specialității, atitudinea responsabilă față de munca depusă.

Analiza statistică efectuată a evidențiat diferențe semnificative în ceea ce privește orientările valorice către muncă ($U = 597,500$, $p = 0,009$), către comunicare ($U = 591,500$, $p = 0,008$) și către cunoaștere ($U = 589,000$, $p = 0,008$), ceea ce dovedește aspirația scăzută a adolescenților de a desfășura activități sociale, de a fi implicați în activități sociale în diverse organizații etc., dar gradul ridicat de importanță al salariului ridicat, al accesoriilor de modă și al altor atribute ale bunăstării materiale.

A fost dovedit, de asemenea, că adolescenții se disting prin orientări valorice mai semnificative către muncă și cunoaștere, care se exprimă în dorința de a dobândi o experiență profesională vastă, de a deveni un specialist cu înaltă calificare, de a înțelege toate subtilitățile profesiei, precum și în orientarea către autodezvoltare, autoeducație, autoperfecționare, lărgirea orizonturilor, creșterea inteligenței.

Adolescenții cu conștiinciozitate ridicată se disting printr-o orientare valorică mai semnificativă către comunicare, care indică dorința de comunicare constantă, stabilirea unor relații interpersonale puternice și prietenoase.

Rezultatele medii pe grupe ale gradului de semnificație a orientărilor valorice profesionale - mijloace de realizare a obiectivelor de viață arată că adolescenții cu conștiinciozitate ridicată au cea mai semnificativă orientare valorică spre dezvoltarea calităților morale ($m = 5,1$ puncte) și o semnificație ceva mai scăzută a orientărilor valorice spre dezvoltarea calităților morale ($m = 4,4$ puncte), a calităților comerciale ($m = 4,0$ puncte) și a calităților volitive ($m = 3,8$ puncte).

În cazul adolescenții cu conștiinciozitate ridicată, orientările valorice pentru dezvoltarea calităților volitive ($m = 6,1$ puncte) și a calităților comerciale ($m = 5,9$ puncte) sunt mai semnificative. Iar orientările valorice pentru dezvoltarea calităților morale ($m = 4,9$ puncte) și a calităților morale ($m = 4,7$ puncte) sunt mai puțin pronunțate.

Se poate presupune că adolescenții cu conștiinciozitate ridicată sunt mai orientați spre dezvoltarea unor calități precum dragostea pentru oameni, respectul reciproc, sensibilitatea, sinceritatea, empatia. Cel mai puțin semnificativă pentru ei este orientarea către dezvoltarea calităților care favorizează evaluarea rapidă și corectă a situației, luarea de decizii corecte și prognozarea calitativă a evoluției situației.

Adolescenții cu conștiinciozitate scăzută sunt mai înclinați să dezvolte calități precum intenția, rezistența, perseverența, determinarea și autocontrolul, precum și independența, inițiativa, capacitatea de muncă, abilitățile organizatorice, capacitatea de previziune etc. Cea mai puțin pronunțată orientare spre dezvoltarea calităților care contribuie la evaluarea rapidă și corectă a unei situații este orientarea spre dezvoltarea capacității de previziune a evoluției unei situații. Orientarea către dezvoltarea modestiei, altruismului, exigenței etc. este cea mai puțin pronunțată.

S-au evidențiat diferențe semnificative din punct de vedere statistic în ceea ce privește gradul de semnificație a unor astfel de orientări valorice - mijloace de realizare a obiectivelor ca „orientări valorice pentru dezvoltarea calităților morale” între adolescenții cu conștiinciozitate înaltă și cei cu cea scăzută ($U = 668,500$, $p = 0,039$), precum și la parametri precum „orientări valorice pentru dezvoltarea calităților volitive” ($U = 587,500$, $p = 0,007$), „orientări valorice pentru dezvoltarea calităților comerciale” ($U = 584,500$, $p = 0,006$).

Astfel, adolescenții cu nivel înalt de conștiinciozitate spre deosebire de cei cu nivel scăzut de conștiinciozitate, se disting printr-un grad mai ridicat de importanță a orientărilor valorice pentru dezvoltarea calităților morale, care se exprimă printr-un grad ridicat de importanță a unor mijloace de realizare a obiectivelor precum dragostea și respectul pentru oameni, sinceritatea și sensibilitatea, simpatia și empatia. Orientările valorice pentru

dezvoltarea calităților volitive și de afaceri sunt mai importante pentru adolescenți, ceea ce se exprimă printr-un grad ridicat de semnificație a curajului, a determinării, a perseverenței, a intenției, a inițiativei, a independenței, a spiritului antreprenorial, a capacităților organizaționale dezvoltate, a capacității dezvoltate de previziune, a capacității ridicate de muncă.

Gradul de semnificație al orientărilor valorice pentru dezvoltarea conștiinciozității se prezintă la același nivel în ambele grupuri de adolescenți.

Concluzii și discuții

În această lucrare am abordat problema dezvoltării conștiinciozității la adolescenți. Trebuie remarcat că, deși termenul „conștiinciozitate” este utilizat destul de frecvent, conceptul în sine nu este încă suficient definit, iar fenomenele care influențează formarea și dezvoltarea conștiinciozității personalității nu sunt pe deplin interpretate. Analizând cercetările teoretice și practice pe această temă, am examinat bazele metodologice ale abordării psihologice în această problemă.

Este important de menționat că o contribuție semnificativă la studierea acestei probleme au avut-o lucrările lui J. Piaget și L. Kohlberg, precum și ale discipolilor lor: J. Gibbs, J.L. Tapp, C. Gilligan ș.a. [7]. Aceste lucrări sunt dedicate căutării naturii psihologice a conștiinciozității, precum și a stărilor psihologice a personalității. Astăzi, direcția cea mai dezvoltată o reprezintă cercetările privind stadiile dezvoltării conștiinciozității, nivelul dezvoltării conștiinciozității. Această direcție are o bază teoretică solidă și cel mai mare număr de adepți [8].

În urma analizei teoretice, putem concluziona că înțelegerea actuală a problemei conștiinciozității indică faptul că acesta nu este un proces independent și izolat, ci un proces inclus în complexul de dezvoltare psihologică și socială a personalității. Fiecare dintre perioadele de vârstă, care au propriile particularități și mecanisme, joacă un rol important în rezolvarea problemelor cheie ale dezvoltării personale. Cunoștințele despre particularitățile conștiinciozității în adolescență, specificul nivelurilor conștiinciozității, precum și luarea lor în considerare, permit organizarea unui complex de acțiuni direcționate care vor duce la atingerea unui nivel înalt de dezvoltare morală a personalității. Acest lucru este deosebit de important în perioadele de criză ale dezvoltării societății.

După studierea perioadei de vârstă a adolescenței, am ajuns la concluzia că pentru dezvoltarea conștiinciozității în această perioadă este caracteristică apariția unei noi formațiuni funcționale – convingerile morale. Acestea reprezintă un sistem de cunoștințe și sentimente corespunzătoare. Odată cu apariția convingerilor morale, are loc inițial o restructurare, iar apoi o dispariție completă a etalonului, întruchipat în imaginea unei anumite persoane, care se modernizează într-un ideal format din diverse calități colective. Prin generalizarea unei experiențe de viață vaste într-o serie de categorii morale, individul le corelează și le unește într-un sistem unitar și complet, pe baza căruia se formează viziunea conștiincioasă asupra lumii ca sistem de convingeri. Este important de menționat că conștiinciozitatea persoanei care a atins în perioada adolescenței un nivel exemplar de dezvoltare morală poate continua pe parcursul întregii vieți. Cu toate acestea, ulterior, în sfera morală nu mai apar formațiuni noi, ci are loc doar consolidarea și perfecționarea celor apărute anterior.

Datele obținute ne permit să deducem că adolescenții cu conștiinciozitate ridicată sunt mai orientați spre dezvoltarea unor calități precum dragostea pentru oameni, respectul reciproc, sensibilitatea, sinceritatea, empatia. Cel mai puțin semnificativ pentru ei este orientarea către dezvoltarea calităților care favorizează evaluarea rapidă și corectă a situației, luarea de decizii corecte și prognozarea calitativă a evoluției situației. Adolescenții cu conștiinciozitate scăzută sunt mai înclinați să dezvolte calități precum intenția, rezistența, perseverența, determinarea și autocontrolul, precum și independența, inițiativa, capacitatea de muncă, abilitățile

organizatorice, capacitatea de previziune etc. Cea mai puțin pronunțată orientare spre dezvoltarea calităților care contribuie la evaluarea rapidă și corectă a unei situații este orientarea spre dezvoltarea capacității de previziune a evoluției unei situații. Orientarea către dezvoltarea modestiei, altruismului, exigenței etc. este cea mai puțin pronunțată.

Adolescenții cu nivel înalt de conștiinciozitate spre deosebire de cei cu nivel scăzut de conștiinciozitate, se disting printr-un grad mai ridicat de importanță a orientărilor valorice pentru dezvoltarea calităților morale, care se exprimă printr-un grad ridicat de importanță a unor mijloace de realizare a obiectivelor precum dragostea și respectul pentru oameni, sinceritatea și sensibilitatea, simpatia și empatia. Orientările valorice pentru dezvoltarea calităților volitive și de afaceri sunt mai importante pentru adolescenți, ceea ce se exprimă printr-un grad ridicat de semnificație a curajului, a determinării, a perseverenței, a intenției, a inițiativei, a independenței, a spiritului antreprenorial, a capacităților organizaționale dezvoltate, a capacității dezvoltate de previziune, a capacității ridicate de muncă.

Concluzionând cele de mai sus, se pot formula următoarele idei:

1. Au fost identificate asemănări și deosebiri în sistemul de valori al adolescenților cu conștiinciozitate înaltă și scăzută:
 - Pentru adolescenții din ambele grupuri, comunicarea și statutul social înalt sunt cele mai semnificative, în timp ce sănătatea, dragostea, dorința de a-i ajuta pe alții și de a se bucura de frumos sunt mai puțin semnificative.
 - Pentru adolescenții conștiinciozitate scăzută, odihna și petrecerea plăcută a timpului sunt mai importante, în timp ce pentru cei cu conștiinciozitate înaltă, sunt mai importante dorința de a-i ajuta pe alții, de a învăța și de a crea ceva nou, recunoașterea și respectul din partea celorlalți, precum și activismul social pentru a obține schimbări pozitive în societate.
 - Adolescenții cu conștiinciozitate înaltă tind să ia decizii de principiu, să se orienteze după sentimentul de datorie și necesitate și sunt conștiincioși în îndeplinirea oricărei activități.
 - Adolescenții cu conștiinciozitate scăzută sunt într-o măsură mai mare caracterizați de dorința de a construi relații calde, posibil de încredere, cu alți oameni, precum și de preocuparea pentru bunăstarea terților. În același timp, ei nu sunt înclinați spre auto-dezvoltare, nu simt nevoia de auto-perfecționare sau auto-educare.
 - Adolescenții cu conștiinciozitate înaltă sunt caracterizați de o mare importanță acordată creativității, tind să caute soluții non-standard pentru probleme standard și să-și extindă viziunea asupra posibilităților umane. De asemenea, pentru ei este destul de importantă auto-dezvoltarea, auto-perfecționarea și cunoașterea noului pentru atingerea scopurilor propuse. În același timp, ei sunt practic indiferenți la frumusețea naturii, măreția și splendoarea ei, și nu se preocupă de protejarea acesteia.
 - Pentru adolescenții din ambele grupuri, cele mai importante sunt valorile adresate societății, atributele externe, al căror scop este de a demonstra celorlalți că fac parte din societate și ocupă o anumită poziție în ea.
 - Au fost identificate asemănări și deosebiri în sistemul de valori profesionale al adolescenților cu conștiinciozitate înaltă și joasă. Adolescenții din ambele grupuri sunt caracterizați de un grad destul de ridicat de importanță a orientărilor valorice spre bunurile materiale – atribute ale bogăției, statut social înalt, muncă prestigioasă, salariu mare, independență financiară – precum și de un grad scăzut de importanță a orientărilor valorice spre activitatea socio-politică – dorința de a desfășura activități publice, importanța muncii în organizațiile publice și politice, activitatea de propagandă etc.

- Adolescenții cu conștiinciozitate scăzută se disting printr-o orientare valorică mai semnificativă spre comunicare, ceea ce denotă o dorință de comunicare constantă și de stabilire a unor relații interpersonale solide și amiabile.
- Adolescenții cu conștiinciozitate înaltă se disting printr-o orientare valorică mai semnificativă spre muncă și spre cunoaștere, ceea ce se manifestă prin dorința de a dobândi o experiență profesională vastă, de a deveni un specialist înalt calificat, de a înțelege toate subtilitățile profesiei, precum și prin orientarea spre auto-dezvoltare, auto-educare, auto-perfecționare, extinderea orizontului de cunoștințe și creșterea intelectului.
- Gradul de semnificație al orientărilor valorice spre dezvoltarea calităților morale este reprezentat la același nivel în ambele grupuri de adolescenți.
- Adolescenții cu conștiinciozitate scăzută sunt într-o măsură mai mare orientați spre dezvoltarea unor calități precum dragostea față de oameni, respectul reciproc, sensibilitatea, sinceritatea, empatia. Cel mai puțin semnificativă pentru ei este orientarea spre dezvoltarea calităților care contribuie la evaluarea rapidă și corectă a situației, la luarea deciziilor corecte și la prognozarea calitativă a evoluției situației.
- Adolescenții cu conștiinciozitate înaltă sunt într-o măsură mai mare înclinați spre dezvoltarea unor calități precum perseverența, stăpânirea de sine, tenacitatea, hotărârea și autocontrolul, precum și independența, inițiativa, capacitatea de muncă, abilitățile organizatorice, capacitatea de prognoză etc. Cel mai puțin exprimată este orientarea spre dezvoltarea modestiei, altruismului, exigenței etc.

Astfel, numeroase studii privind particularitățile valorilor la vârsta adolescenței arată că adolescenții care nu sunt integrați în sistemul socio-cultural, la care nu s-au format nevoi de ordin superior, cum ar fi nevoia de cunoaștere, comunicare, muncă și sănătate, pot deveni purtători ai unui comportament deviant. În același timp, conștiinciozitatea se formează doar în procesul unei influențe direcționate asupra copilului prin procesul de educație și instruire. Cu toate acestea, atât educația, cât și instruirea vor fi puțin eficiente dacă se desfășoară fără a ține cont de particularitățile individual-psihologice ale adolescenților, inclusiv de conștiinciozitate.

BIBLIOGRAPHY:

1. Anderman, E. M., Koenka, A. C. (2017) The Relation Between Academic Motivation and Cheating. *Theory Into Practice*, 56:2, pp. 95–102.
2. Guerrero-Dib, J.G., Portales, L. & Heredia-Escorza, Y. (2020) Impact of academic integrity on workplace ethical behaviour. *Int J Educ Integr* 16, 2.
3. Hsiao, Chun-Hua (2024) Impact of ethical and affective variables on cheating: comparison of undergraduate students with and without jobs. *Higher Education*, Volume 69 (1) – Apr 17, pp. 55–77
4. Makarova, M. (2022) Factors of Academic Misconduct in a Cross- Cultural Perspective and the Role of Integrity Systems. *Journal of Academic Ethics*. March. Volume 17, issue 1, pp. 51–71.
5. Morgan D. (2023). Integrating qualitative and quantitative methods: A Pragmatic approach. – Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
6. Spear, J., A. & Miller, N. (2022). The Effects of Instructor Fear Appeals and Moral Appeals on Cheating-Related Attitudes and Behavior of University Students. *Ethics & Behavior* 22(3), 196–207.
7. Serovetnikova S.A. (2024) Studiul sistemului de orientări valorice ale adolescenților // *Izvestiya VGPU*. № 6(110).
8. Shipova L.V., Kukharchuk O.V. (2024) Motivația învățării la adolescenții cu niveluri diferite de conștiinciozitate // *Teoria și practica dezvoltării sociale*. № 19.